

การบูรณาการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมชุมชนบ้านพระเพลิง ตำบลนอกอก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา

ภัทรฤทัย กันตะกนิษฐ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาศิลปวัฒนธรรมและสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

อีเมล : Pattararueta.p@nrnu.ac.th

รับต้นฉบับ 1 กรกฎาคม 2564; ปรับแก้ไข 15 กันยายน 2564; รับผิดชอบ 8 ธันวาคม 2564

บทคัดย่อ

การจัดการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษาในปัจจุบันให้ความสำคัญกับการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อให้เป็นไปตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 รวมถึงส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ผ่านกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ใช้เทคนิควิธีที่หลากหลาย และผ่านประสบการณ์จริง โดยที่พันธกิจสำคัญของผู้สอนนอกจากจะทำหน้าที่จัดการเรียนการสอนแล้ว ยังต้องมีหน้าที่ในการทำวิจัย บริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ดังนั้น เพื่อให้การบรรลุเป้าหมายตามพันธกิจดังกล่าว และเป็นการเสริมประสบการณ์ให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานคุณวุฒิและทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 จึงได้จัดให้มีการบูรณาการเรียนการสอนในรายวิชา ระเบียบวาทคดี หัวข้อเรื่อง การสร้างสรรค์ทำรำจากข้อมูลทางโบราณคดี โดยบูรณาการโครงการมนุษยศาสตร์กับวัฒนธรรมภูมิปัญญา ในกิจกรรมการสนทนาแบบกลุ่มในรายวิชารูปแบบออนไลน์ ตามองค์ประกอบการสร้างสรรค์ผลงานทางนาฏศิลป์ ทำให้ผู้เรียนได้ทราบถึงขั้นตอนกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานจากแหล่งข้อมูลทางโบราณคดี และนำมาเสนอในงานเสวนาวิชาการ เรื่อง การสร้างสรรค์งานจากแหล่งข้อมูลทางโบราณคดี โดยหลังทำกิจกรรม ได้ร่วมกันสรุปแนวทางการสร้างสรรค์ทำรำและนำเสนอทำรำที่เหมาะสม จำนวน 6 ทำรำ ได้อย่างเป็นอิสระสามารถถ่ายทอดได้ตรงตามแนวคิดที่สร้างสรรค์และค้นคว้าตามแบบนาฏศิลป์ไทย ส่งผลให้ผู้เรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมการบูรณาการเรียนครั้งนี้ เกิดกระบวนการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลทางศิลปวัฒนธรรม เข้าใจกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ สามารถออกแบบสร้างสรรค์ทำรำจากแหล่งข้อมูลทางโบราณคดี รวมถึงการได้มีส่วนร่วมและเกิดความภาคภูมิใจในกิจกรรมทางวิชาการตามศาสตร์วิชาทางการศึกษาดด้วยตนเอง

คำสำคัญ

บูรณาการ นาฏศิลป์ วัฒนธรรมชุมชน

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2564

Integration of Thai Classical Dance with Local Community Culture of Ban Phra Phloeng, Nok Ok Subdistrict, Pak Thong Chai District, Nakhon Ratchasima Province

Pattararuetai Kuntakanit

Assistant Professor Dr., Thai Dramatic Arts, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Nakhon Ratchasima Rajabhat University

E-mail: Pattararueta.p@nrru.ac.th

Received 1 July 2021; Accepted 15 September 2021; Published 8 December 2021

Abstract

The current higher education teaching and learning management focuses on the development of learners' learning in line with the 2009 Qualifications Framework for Higher Education, as well as encourages learners to have 21st century learning skills through a teaching and learning process that uses various techniques and through practical experience. In addition to teaching management as their principal task, teachers take on other important responsibilities such as conducting academic research, providing academic services, and preserving arts and culture. In order to fulfill these responsibilities and support student experience for 21st century skills, the integration of teaching and learning in the Archeological Dance Course in the topic of Creation of Dance Moves from Archeological Data was constructed by integrating the humanities and cultural heritage organized using online group discussions in the classroom on the creative components of Thai Classical Dance works. Students recognized the process of creating creative works from archeological data and students gave presentations in an academic forum on the creation of works from archaeological sources. After the activities, learners summarized the guidelines for designing dance and were able to independently present six appropriate dance moves according to the creative guidelines and research on Thai Classical Dance. This resulted in the students who were involved in the integration process to become more analytical, able to synthesize information on arts and culture, understand the process of creating works in the field of Thai classical dance, able to design creative dance moves from archeological sources, as well as participating and taking pride in academic activities and in the field that learners are studying.

Keywords

Integration, Thai Classical Dance, Local Community Culture

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2564

บทนำ

กลุ่มชาวมอญ-โคราช คือกลุ่มที่ถูกโยกย้ายมาด้วยเหตุของสงครามครั้งเมื่อพระยาศรีราชรามัญ และพระยานครราชสีมา ได้รับคำสั่งให้นำไพร่พลขึ้นมาปักหลักอยู่ที่เมืองนครราชสีมา ในปี พ.ศ. 2317 ได้ตั้งครัวมอญขึ้นที่ลำน้ำพระเพลิง เขตอำเภอปักธงชัย และที่บ้านพลับพลา อำเภอโชคชัย เป็นระยะเวลาหนึ่งจนเมื่อสงครามสงบ พระยาศรีราชรามัญ ได้พญาติพี่น้องมาอาศัยอยู่ในตัวเมืองนครราชสีมาตั้งบ้านสร้างเรือนเรียกว่า บ้านมอญ บริเวณพื้นที่หลังโรงเรียนจีนเก่า ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2336 ได้เกิดเหตุการณ์ศึกโดยเจ้าอนุวงศ์ กษัตริย์ผู้ครองนครเวียงจันทน์ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดฯให้ เจ้าพระยามหาโยธา (ทอเรียะ คชเสนี) คุมกองมอญจากกรุงเทพฯ ขึ้นมาสมทบกับกองทัพของ พระบวรราชเจ้ามหาศักดิ์พลเสพที่เมืองนครราชสีมา ได้ร่วมทัพออกลาดตระเวนถึงเมืองปักธงชัย เมื่อเสร็จศึกครั้งนั้น กองทหารมอญได้เดินทางกลับทางด้านปักธงชัย ทหารมอญจำนวนหนึ่งได้เห็นลักษณะภูมิประเทศที่อุดมสมบูรณ์ของปักธงชัย อีกทั้งพบเจอผู้คนพูดภาษาเดียวกัน เกิดความพึงพอใจ จนกระทั่งเดินทางกลับถึงกรุงเทพฯ ไพร่พลและครัวมอญส่วนหนึ่งจึงได้ย้อนกลับมาจับจองที่ดินทำมาหากินตั้งบ้านเรือนสมทบกับชาวมอญที่อยู่มาแต่เดิม (สุรัชย์ภัทรดิษฐ์ ภูมิภักดิเมธี, 2564) ด้วยทำเลที่ตั้งที่เหมาะสม ไพร่พลครัวมอญจึงเลือกพื้นที่ปลูกบ้านสร้างเรือนบริเวณลำน้ำพระเพลิง ปัจจุบันชาวมอญกลุ่มนี้ได้สืบเชื้อสายต่อมาหลายชั่วอายุคน ทั้งยังถ่ายทอดวัฒนธรรมประเพณีมอญให้เป็นมรดกตกทอดแก่ชาวนครราชสีมา นอกจากนั้นยังมีการแต่งงานระหว่างชาวมอญและชาวไทโคราช ปัจจุบันชาวมอญกลุ่มนี้ได้กลืนกลายเป็นกับชาวนครราชสีมา ทั้งสายเลือด ภาษา วัฒนธรรม และความเชื่อ

บ้านพระเพลิง เป็นชุมชนเก่าแก่ซึ่งคนในชุมชนส่วนใหญ่สืบเชื้อสายมาจากมอญ โดยบ้านพระเพลิงตั้งอยู่ในเขต ตำบลนกออก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา เป็นหมู่บ้านที่มีจำนวนประชากรประมาณ 976 คน จำนวน 270 ครัวเรือน บริเวณทางเข้าหมู่บ้านมีชุมชนเขียนชัดเจนว่า ‘ชุมชนมอญบ้านพระเพลิง’ ตลอดถนนทางเข้าชุมชนมีการประดับด้วยเสาหงส์ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของชาวมอญ บ้านพระเพลิงมีองค์ประกอบคล้ายกับหมู่บ้านทั่วไปคือ มีวัด โรงเรียน และสถานีนอนามัย แต่จะแตกต่างกันตรงที่วัดประจำหมู่บ้านเป็นวัดเก่าแก่ของชาวมอญซึ่งมีรูปหล่อหงส์สำริดที่นำมาจากหงสาวดีเมื่อครั้งอพยพมาตั้งถิ่นฐานครั้งแรก มีคัมภีร์ไบเบิลที่จารึกเป็นภาษามอญและภาษาขอม และที่สำคัญวัดแห่งนี้ยังมีเกจิอาจารย์ชื่อดังคือ พระครูทักษิณรามัญ (หลวงปู่ฉิม) ซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้านพระเพลิงและหมู่บ้านใกล้เคียง กลุ่มชาวมอญยังรักษาวัฒนธรรมประเพณีมอญไว้ เช่น ภาษา การไหว้ผี การเล่นส่บ้าในเขตบ้านท่าโพธิ์ บ้านสำราญเพลิง ตำบลนกออก อำเภอปักธงชัย ประกอบอาชีพทำนา ทำสวน ทำเครื่องปั้นดินเผา ภาษามอญจะใช้พูดในชาวไทยมอญที่อายุเกิน 60 ปีขึ้นไป คนรุ่นหลังจากนี้จะพูดภาษาไทยโคราชทั้งสิ้น นอกจากนั้นในปี พ.ศ. 2555 วัดพระเพลิง (วัดหงส์ธรรมรักขิตาราม) ยังได้เข้าร่วมโครงการไหว้พระเก้าวัดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของอำเภอปักธงชัยอีกด้วย

วัฒนธรรมประเพณีของชาวมอญนั้นนับเป็นเอกลักษณ์ที่เป็นรูปธรรมอันโดดเด่นทางด้านศิลปะและวัฒนธรรม ประเพณีสำคัญของมอญที่ถือปฏิบัติมาจนทุกวันนี้ และบางส่วนได้เข้ามาปะปนอยู่ในวัฒนธรรมไทย และประเพณีของไทย คือประเพณีสงกรานต์ (สุภรณ์ โอเจริญ, 2541, น. 170) ซึ่งชาวมอญบ้านนอกมักจะให้ความสำคัญและมีความร่วมมือในการจัดกิจกรรม จึงได้คิดค้นทำรำสำหรับไว้ทำกิจกรรมร่วมกันในการแสดงรำถวายพระครูทักษิณ รามัญ (หลวงปู่ฉิม) ในประเพณีวันสงกรานต์เป็นประจำทุกปี โดยใช้หลักการบูรณาการ (Integration) ที่เป็นการประสานกลมกลืนกันของแผนกระบวน การสารสนเทศ การจัดสรรทรัพยากร การปฏิบัติการ ผลลัพธ์ และการวิเคราะห์ เพื่อสนับสนุนเป้าประสงค์ที่สำคัญ ซึ่งเกิดประสิทธิผลเป็นมากกว่าความสอดคล้องไปในแนวทางเดียวกัน (Alignment) ซึ่งการดำเนินงานของแต่ละองค์ประกอบภายใน ระบบการจัดการ ผลการดำเนินการมีความเชื่อมโยงกันเป็นหนึ่งเดียวอย่างสมบูรณ์ (คณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2557, น. 35) โดยการบูรณาการจะประสบความสำเร็จเมื่อผู้สอนวิเคราะห์ธรรมชาติของแนวคิดที่จะนำมาบูรณาการและเลือกแนวคิดมาบูรณาการอย่างเหมาะสม และควรคำนึงถึงความเป็นไปได้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานการณ์จริงตามที่คุณสอนได้ออกแบบการบูรณาการแนวคิดไว้เป็นอย่างดี (วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล, 2562, น. 5-6)

ดังนั้น ผู้สอนจึงได้เห็นความสำคัญในการบูรณาการศิลปะและวัฒนธรรมในรูปแบบของการทำเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนชาวมอญได้เกิดความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ที่ทรงคุณค่าของความเป็นชาวไทยเชื้อสายมอญ โดยมีองค์ประกอบการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์จากแหล่งข้อมูลทางโบราณคดีที่เชื่อมโยงกระบวนการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลทางศิลปวัฒนธรรม เพื่อออกแบบทำรำจากแหล่งข้อมูลทางโบราณคดี ให้เป็นกิจกรรมทางวิชาการ ศาสตร์วิชาการบำโบราณคดี ซึ่งนำมาสู่บทสรุปของการบูรณาการเรียนรู้ในรายวิชาการบำโบราณคดี เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาความรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น ผักผันทักษะ เรียนรู้กระบวนการรวมถึงสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ให้เป็นประโยชน์กับสังคมต่อไป

องค์ประกอบการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์จากแหล่งข้อมูลทางโบราณคดี

การสร้างสรรค์ผลงานจากแหล่งข้อมูลทางโบราณคดี ถือได้ว่าเป็นนาฏศิลป์ไทยพื้นบ้านที่มีการเล่นในระหว่างประชาชนแต่ละท้องถิ่น เพื่อความรื่นเริงในฤดูเทศกาลต่าง ๆ (ปิยะวดี มากพา, 2555, น. 112) ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นระบำโบราณคดี เนื่องจากเป็นประเภทการรำที่เกิดจากการศึกษาหลักฐานทางโบราณคดีแล้วนำมาประดิษฐ์ทำรำ จากภาพสลัก ภาพปูนปั้น ทำทางของเทวรูป ภาพเขียน รูปปั้น รูปหล่อโลหะ และศิลาจำหลัก ให้กลายมาเป็นระบำที่มีชีวิต เคลื่อนไหวได้ตามทำนองเพลง (วิชณี เมษะมาน, 2543, น. 91) ร่วมกับการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ตามองค์ประกอบทั้ง 8 ประการ อันประกอบด้วย บทการแสดง นักแสดง ลีลาท่าทาง เสียง พื้นที่การแสดง เครื่องแต่งกาย แสง และอุปกรณ์ประกอบการแสดง ดังต่อไปนี้

1. บทการแสดง คือเรื่องราวที่ใช้ประกอบการแสดง เป็นการดำเนินการออกแบบบทการแสดงที่สื่อสารเรื่องราวการดำรงชีวิตตามขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม จนนำไปสู่การถ่ายทอดเรื่องราวผ่านการแสดงนาฏศิลป์ไทยและการเล่นพื้นบ้านในท้องถิ่นนั้น ดังที่นราพงศ์ จรัสศรี (Charassri, 2007, p. 13) ที่เสนอว่าในการแสดงควรมีความกระชับและเพิ่มประเด็นใหม่แต่ยังคงรักษาหัวใจและประเด็นสำคัญของ

เรื่องเดิมไว้ โดยการสื่อสารเนื้อหาผ่านรูปแบบนาฏศิลป์ร่วมสมัย ให้คำนึงถึงความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่สามารถสื่อสารให้กับคนรุ่นใหม่ได้เข้าใจจากรูปแบบการแสดงที่สามารถยอมรับกันได้ทั้งสองฝ่าย

2. นักแสดง รวมไปถึงความงามจากรูปร่างหน้าตา ซึ่งในการศึกษานาฏศิลป์บางประเภท ผู้ที่จะเข้าศึกษาต้องได้รับการคัดเลือก รูปร่าง หน้าตา ก่อนเรียนโดยตรง เพื่อผลในการนำออกแสดงที่ทำให้การแสดงนั้น ๆ ดูสวยงาม เหมาะสมในด้านการแสดง ซึ่งการคัดเลือกนักแสดงต้องมีความสามารถแสดงออกและมีอารมณ์ร่วมในการแสดงโดยพิจารณาจากความเหมาะสมในรูปแบบของการแสดง มีความเพียรและอดทนในการฝึกซ้อม มีวินัย มีความตรงต่อเวลา มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี (จินตนา สายทองคำ, 2561, น. 108)

3. ลีลาท่าทาง เป็นความงดงามของกระบวนท่าและลีลาท่ารำ ดังนั้นการสร้างลีลาของการแสดงนาฏศิลป์ไทยเป็นการสร้างลีลาใหม่บนพื้นฐานของลีลาแบบดั้งเดิม ที่ยังคงอิงท่าแบบเก่าของการรำเพลงแม่บท โดยสร้างสรรค์ลีลาใหม่ให้มีความหลากหลายวัฒนธรรมที่เสริมลีลาทางนาฏศิลป์ไทยให้เด่นชัด โดยการนำลีลาโมเติร์นแดนซ์มาเสริมเพื่อให้ความสำคัญนาฏศิลป์ไทย (สุรสิทธิ์ วิเศษสิงห์, 2558, น. 138) จึงควรคำนึงถึงการนำการร่ายรำที่เป็นพื้นฐานของนาฏศิลป์ไทย เช่น ตีบท รำแม่บท ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ไทยมาผสมผสานกับท่าเต้นของนาฏศิลป์ตะวันตก เพื่อเป็นการสร้างสรรค์และทำให้คนดูเข้าใจในลีลาท่าทางที่นักแสดงสื่อสารออกมาในลีลาท่าเต้นที่ยังคงให้ความสำคัญกับความเป็นไทย (จุลชาติ อรัญยะนาถ, 2556, น. 56)

4. เสียงและดนตรี ถือเป็นเครื่องกระตุ้นวัตถุในการเคลื่อนไหวให้ออกมาได้เป็นอย่างดี ซึ่งดนตรีเป็นส่วนสำคัญสำหรับตนเองที่จะกระตุ้นให้เกิดจินตนาการและรูปแบบการสร้างสรรค์การสร้างการเคลื่อนไหว (วรารมย์ ปัจฉิมสวัสดิ์, 2559, สัมภาษณ์) ดังนั้น การสร้างสรรค์ทำนองเพลง ดนตรี ประกอบการแสดงโดยเน้นให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกถึงความศักดิ์สิทธิ์ ความยิ่งใหญ่ เริ่มต้นด้วยทำนอง จังหวะจากช้า และเร่งจังหวะความเร็ว ปิดจบเพลงทันที เพื่อให้เกิดความเยียบสงบนิ่ง แนวดนตรีที่มีการผสมผสานระหว่างดนตรีไทยและเสียงจากเครื่องดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ไฟฟ้า เพื่อให้เกิดเสียงแปลกใหม่แต่คงความเป็นไทย (จินตนา สายทองคำ, 2561, น. 108)

5. พื้นที่การแสดง ควรคำนึงถึงรูปแบบความสมดุลและไม่สมดุล ใช้พื้นที่อย่างหลากหลายครอบคลุมการออกแบบแถวใน ตอนต้น ตอนจบในแถวและท่าเดียวกัน ก่อให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกแก่ผู้ชม (จินตนา สายทองคำ, 2561, น. 111) ซึ่งเอื้อประโยชน์ต่อการจัดฉาก อุปกรณ์ และการเคลื่อนไหวของนักแสดง และผสมผสานในเรื่องของการเคลื่อนย้ายนักแสดงด้วย (จุลชาติ อรัญยะนาถ, 2556, น. 56)

6. เครื่องแต่งกาย ซึ่งความงามในการแต่งกายของนาฏศิลป์ไทยจะมีรูปแบบเฉพาะตัว มีความแตกต่างกับเครื่องแต่งกายของนาฏศิลป์ชาติอื่น ๆ การแต่งกายจะสอดคล้องกับการแสดงเรื่องราวในเรื่องนั้น ๆ รวมทั้งมีการประดิษฐ์ สร้างสรรค์เครื่องแต่งกาย ทั้งมีการได้รับแรงบันดาลใจเพื่อมาพัฒนาเครื่องแต่งกายจากอดีตสู่ปัจจุบัน การแต่งกายของนาฏศิลป์ไทยจะแต่งกายตามรูปแบบการแสดง อาทิเช่น ความงามของการแต่งกายรำหรือระบำ ซึ่งการแสดงระบำของไทยมีจำนวนมากทั้งเป็นรูปแบบเดิมและประติษฐ์สร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ การแต่งกายล้วนแต่มีความงามและสามารถสื่อสารให้ผู้ชมได้เข้าใจจุดการแสดงนั้นเป็นอย่างดี และหรือความงามในการแต่งกายละเล่นพื้นเมือง เป็นการแต่งกายที่มีพื้นฐานชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยในแต่ละภูมิภาค

(ณัฐ จันทโรทัย, 2556, น. 101-102)

7. แสง เป็นสิ่งที่สนับสนุนบรรยากาศในการแสดงนาฏศิลป์ไทยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และยังมีความสัมพันธ์กับอารมณ์ ความรู้สึก และจินตนาการของผู้ชม ดังนั้น การใช้เทคนิคแสงที่เป็นที่รู้จักและใช้กันอยู่หลากหลายวัฒนธรรมมาช่วยเสริมการแสดงนาฏศิลป์ไทยให้เด่นชัด โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับบทบาทในการแสดง การใช้แสงเป็นการเพิ่มความน่าสนใจ เพิ่มอารมณ์และความรู้สึกให้กับผู้ชมโดยทั่วไปที่คุ้นเคยกับวัฒนธรรมโลกาภิวัตน์ (สุรสิทธิ์ วิเศษสิงห์, 2558, น. 139)

8. อุปกรณ์ประกอบการแสดง เป็นส่วนประกอบฉากที่สำคัญมีผลต่อการเคลื่อนไหวและการแสดงของนักแสดง สามารถสื่อความหมาย เรื่องราว อารมณ์ความรู้สึกของผู้แสดง รวมไปถึงช่วยทำให้ภาพที่ปรากฏสื่อถึงบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สามารถบอกนัยยะทางด้านเวลาและสถานที่ได้ (Cooper, 2016, p. 15) ซึ่งจำเป็นต้องมีความสัมพันธ์กับการแต่งกายทั้งด้านความกลมกลืน (Harmony) และความขัดแย้ง (Contrast) ระหว่างผู้แสดง ฉากและเหตุการณ์ในท้องเรื่อง ฉะนั้น การบริหารด้านวัสดุอุปกรณ์จึงเข้ามามีบทบาทเกี่ยวกับการประดิษฐ์แบบเครื่องแต่งกาย (วิมลศรี อุปรมัย, 2553, น. 214)

นอกจากนี้ ความงามของศิลปะการแสดง ยังจำเป็นต้องคำนึงถึงจารีตของการแสดงนาฏศิลป์ไทย ซึ่งเกิดจากความเชื่อที่สืบทอดมาตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบันโดยผู้ที่แสดงนั้นได้ยึดถือและทำตามมาตั้งแต่ช้านาน ผู้แสดงมีความเชื่อต่อสิ่งที่ครูบาอาจารย์ท่านได้สอนสั่งว่าสิ่งใดควรทำหรือสิ่งใดไม่ควรทำ จึงทำให้ผู้เรียนหรือผู้แสดงนาฏศิลป์ในทุกประเภทจะทำตามโดยที่ไม่มีผู้เรียนหรือผู้แสดงคนใดที่จะไม่ทำตาม การแสดงนาฏศิลป์ไทยจะมีการไหว้ครูก่อนการแสดงทุกครั้งเพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจและเป็นขวัญกำลังใจให้แก่ผู้แสดง ได้มีความมั่นใจในการแสดงนาฏศิลป์ไทย ส่วนในเรื่องความเชื่อนั้นสมัยก่อนการแต่งกายหรืออุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการแสดงล้วนผ่านพิธีไหว้ครูมาแล้วทั้งสิ้น จึงเกิดความเชื่อว่าเป็นของสูง เป็นของครูบาอาจารย์ได้ประสิทธิ์ประสาทให้ผู้เรียนหรือผู้แสดงสามารถถ่ายทอดตามบทบาทได้อย่างดีที่สุด จึงไม่มีใครนำเครื่องแต่งกายหรือหัวโขนต่าง ๆ วางในที่ต่ำกว่าศีรษะ และเป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน (ประเมษฐ์ บุญยะชัย, 2546) และการใช้อุปกรณ์ ฉาก แสง สี เสียง ประกอบการแสดงนาฏศิลป์ไทย เป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้ดูสมจริง วิจิตรบรรจงสร้างบรรยากาศให้ผู้ชมได้คล้อยตามไปกับการแสดงในเหตุการณ์นั้น ๆ ปัจจุบันในเรื่องของการแสดง สี เสียง ได้มีเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามามีบทบาทในการแสดงนาฏศิลป์ มีการใช้เอฟเฟกต์ที่ทำให้สมจริงมากยิ่งขึ้นทำให้ผู้ชมเกิดความตื่นตาตื่นใจในการรับชมการแสดงนาฏศิลป์ไทย ทำให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีต่อการแสดงนาฏศิลป์ไทยมากขึ้น (จารุวรรณ ส่งเสริม, 2559, น. 62) และคุณค่าของนาฏศิลป์ไทย ซึ่งวิถีชีวิตในการดำเนินชีวิตประจำวันของคนในสังคมทุกวันนี้ประกอบไปด้วยสื่อต่าง ๆ ที่เข้ามามีบทบาทในชีวิตของคน ซึ่งสื่อต่าง ๆ เหล่านี้นับเป็นสิ่งที่เราปฏิเสธไม่ได้เลยว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ทำให้คนสามารถเข้ามาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้ ทัศนคติ และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ผิดไปจากสังคมในอดีตที่ใช้ศิลปะวัฒนธรรมในการแสดงออกเพื่อการสื่อสาร เป็นแหล่งศูนย์รวมใจกลางของผู้คนทำให้คนในสังคมเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านสิ่งเหล่านี้ สื่อจากประเพณีและวัฒนธรรมที่สามารถสร้างอัตลักษณ์ของสังคมและวัฒนธรรม เป็นการยกระดับขึ้นมาเป็นมโนทัศน์ที่เป็นการสร้างภาพแทนความเป็นจริงเพื่อนำมาใช้เป็น

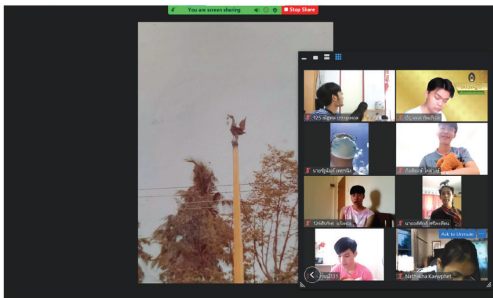
กรอบในการสร้างภาพหน้าที่ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ตลอดจนพฤติกรรมทางสังคมอื่น ๆ ของคนในสังคมและสามารถเป็นเครื่องมือที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะความเป็นชนชาติที่มีความแตกต่างอันเป็นเอกลักษณ์ในการดำเนินวิถีทางของวัฒนธรรม (ประวิทย์ ฤทธิบุญ, 2558, น. 130)

กระบวนการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลทางศิลปวัฒนธรรม

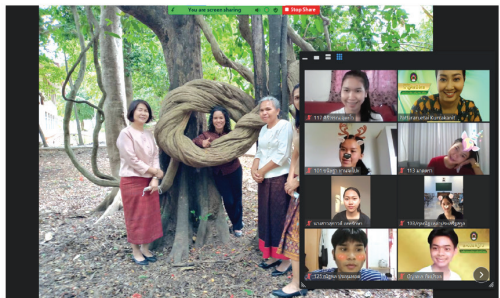
ข้อมูลทางศิลปวัฒนธรรมที่นำมาสร้างสรรค์ผลงานทางนาฏศิลป์เป็นทำรำประกอบกิจกรรมทางวิชา ระเบียบโบราณคดี เกิดขึ้นจากกระบวนการคิด วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมา วัฒนธรรมประเพณี และกระบวนการสร้างสรรค์รูปแบบทำรำมอญของชุมชนบ้านพระเพลิง ตำบลนกออก อำเภอบึงสามพัน จังหวัดนครราชสีมา มีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

การศึกษาแหล่งโบราณคดีมอญบ้านพระเพลิง ตำบลนกออก อำเภอบึงสามพัน จังหวัดนครราชสีมา

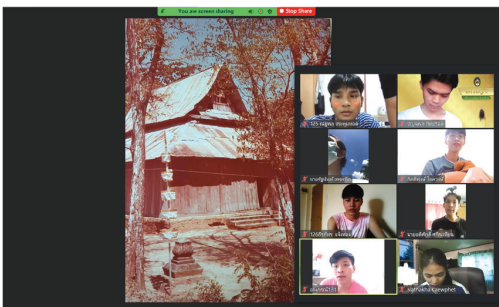
การศึกษาประวัติความเป็นมาของแหล่งโบราณคดีชาวมอญในชุมชนบ้านพระเพลิง ตำบลนกออก อำเภอบึงสามพัน จังหวัดนครราชสีมา ได้ทำการบูรณาการให้ผู้เรียนได้ทำการศึกษาและเผยแพร่ถ่ายทอดประสบการณ์ในพื้นที่ผ่านสื่อออนไลน์ประกอบการเรียนการสอน แสดงดังภาพที่ 1

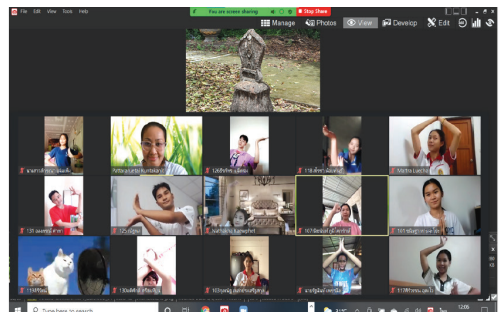
1) เสาชิงส์

2) เถาว์ลัยเปรียง

3) ศาลพระครูทักษิณ รมัญ (หลวงปู่ฉิม)

4) ใบเสมารอบพระอุโบสถ

ภาพที่ 1 การศึกษาศิลปวัฒนธรรมชุมชนมอญบ้านพระเพลิง ตำบลนกออก อำเภอบึงสามพัน จังหวัดนครราชสีมา

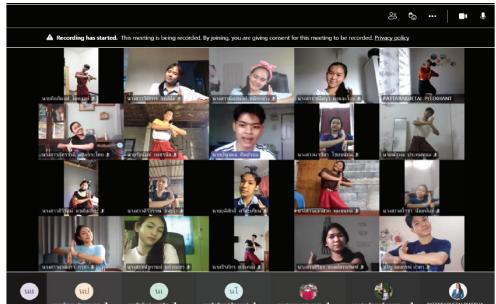
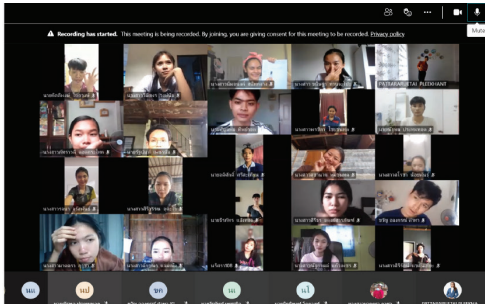
ภาพที่ 1 แสดงให้เห็นถึงการศึกษาบริบทโดยรอบของวัด โรงเรียน และชุมชนบ้านพระเพลิง ประกอบด้วย เสาหงส์ คือสิ่งที่มีมานับร้อยปี อยู่คู่บ้านพระเพลิงตั้งแต่ย้ายถิ่นฐานมาสร้างบ้านสร้างเรือนในชุมชนแห่งนี้ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์สำคัญที่บ่งบอกถึงเชื้อชาติมอญ แต่ในปัจจุบันเสาได้ผุพังลงตามกาลเวลา ยังคงเหลือเพียง ยอดเสารูปหงส์ ชาวบ้านยังคงให้ความสำคัญโดยนำไปตั้งไว้บนหน้าศาลาการเปรียญวัดหงส์ธรรมรักษิตาราม (วัดพระเพลิง) เถาวัลย์เปรียง คือพืชสมุนไพรชั้นเยี่ยม สรรพคุณหลากหลาย สามารถปรุงเพื่อรักษาโรค หรือเป็นยาบำรุงร่างกายได้ และเถาวัลย์นี้เริ่มหาได้ยากในพื้นที่ชุมชน เพราะมีอายุต้นยืนยาวมากกว่าหลายชั่วอายุคน ประธานชุมชนจึงได้อนุรักษ์ดูแลพืชสมุนไพรนี้ไว้ให้ลูกหลานชาวมอญได้เห็นได้ศึกษาในอนาคตต่อไป ศาลพระครูทักษิณ รามัญ (หลวงปู่ฉิม) อดีตเจ้าอาวาสวัดพระเพลิง ซึ่งชาวบ้านให้ความเคารพเลื่อมใสศรัทธาพระเกจิอาจารย์ชื่อดังที่เลื่องลือในเรื่องคาถาอาคม แคล้วคลาดปลอดภัย รักษาโรคภัยทั้งคนและสัตว์ที่ประกอบสัมมาชีพ และโบสถ์มารอบพระอุโบสถของวัดพระเพลิง ที่ยังคงอยู่ให้ได้ศึกษาเรียนรู้ศิลปะสมัยอยุธยา เนื่องจากวัดนี้ได้สร้างขึ้นตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลาย เป็นร่องรอยศิลปะที่บ่งบอกความยาวนานของวัฒนธรรมมอญ ชุมชนบ้านพระเพลิงแห่งนี้ ด้วยการผ่านกระบวนการบูรณาการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เกิดจากการลงพื้นที่ของ ผู้เรียน โดยมีการสอบถามประวัติความเป็นมาของชาวบ้านซึ่งมีเชื้อสายมอญในชุมชนบ้านพระเพลิง ตำบลนอก ออก อำเภอบักรังชัย จังหวัดนครราชสีมา แล้วนำมาถ่ายทอดให้เพื่อนร่วมชั้นเรียนได้ทราบ เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

วัฒนธรรมประเพณีของชาวมอญบ้านพระเพลิง ตำบลนอกออก อำเภอบักรังชัย จังหวัดนครราชสีมา

การรำประกอบพิธีของชาวมอญ เป็นการแสดงการบูชา บวงสรวง ถวายสิ่งศักดิ์สิทธิ์ บรรพบุรุษ ตามความเชื่อทางพุทธศาสนาของชาวมอญในชุมชนมาต่อเนื่องยาวนาน ซึ่งชาวมอญบ้านพระเพลิง ตำบลนอกออก อำเภอบักรังชัย จังหวัดนครราชสีมา ยังคงรักษาวัฒนธรรมประเพณีไว้ เช่น การไหว้ผีมอญ การเลี้ยงผีเรือน และประเพณีทางศาสนาอื่น ๆ ตลอดจนการใช้ภาษามอญ โดยบริเวณกลางหมู่บ้านเป็นที่ตั้งของ ศาลผีบ้านหรือศาลปู่ตาชื่อว่า “ศาลพ่อใหญ่จอมทอง แม่ละออสาลี” ส่วนทิศใต้จรดลำพระเพลิง ตามคติความเชื่อชาวมอญถือทิศมงคลหรือทิศเหนือลมใช้เป็นที่ตั้งของ “วัดพระเพลิง” ซึ่งมีนามทางการว่า “วัดหงส์ธรรมรักษิตาราม” (ศราวุธ ธรรมรัตน์สินธุ์, 2560, น. B-31) จึงกล่าวได้ว่าเป็นพื้นที่ที่มีข้อมูลทางโบราณคดีเพื่อการ ศึกษาของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ การศึกษาวิถีทัศน์พิธีกรรม ประเพณีของชุมชนมอญบ้านพระเพลิง ของผู้เรียน โดยผู้สอนให้ผู้เรียนได้ทำการศึกษาข้อมูลจากการใช้เครื่องมือ สื่อ เทคโนโลยีสารสนเทศช่วยเหลือ ในการค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติม ยังพบว่ามึประเพณีที่สำคัญสืบทอดกันมาได้แก่ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีเทศน์ ชุม-เทศน์คัม พิธีกรรมไหว้ผีโอง การละเล่นแม่ศรี การละเล่นสะบ้า เป็นต้น

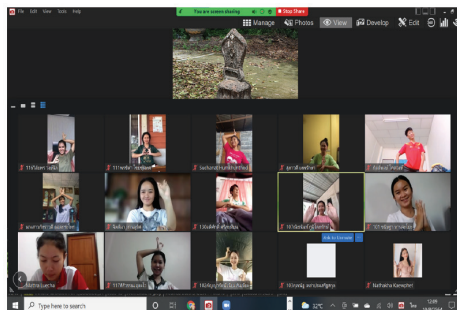
กิจกรรมบูรณาการสร้างสรรค์รูปแบบทำรามอญ

กิจกรรมบูรณาการสร้างสรรค์รูปแบบทำรามอญในรายวิชานาฏศิลป์กับศิลปวัฒนธรรม ทำให้ผู้เรียน เกิดกระบวนการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลทางศิลปวัฒนธรรม มีความเข้าใจกระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน ทางด้านนาฏศิลป์ สามารถออกแบบสร้างสรรค์ทำรามจากแหล่งโบราณคดี รวมถึงผู้เรียนได้มีส่วนร่วมและ เกิดความภาคภูมิใจในการร่วมกิจกรรมทางวิชาการ ศาสตร์ที่ตนเองกำลังศึกษา ร่วมกับผู้สอนได้ดำเนิน กิจกรรมบูรณาการเรียนการสอนจำแนกกิจกรรมบูรณาการสร้างสรรค์ทำรามจากแหล่งข้อมูลทางโบราณคดีชาวมอญชุมชนบ้านพระเพลิง ตำบลนอกออก อำเภอบักรังชัย จังหวัดนครราชสีมา ออกเป็น 3 กิจกรรมบูรณาการ ปรากฏผลดังต่อไปนี้

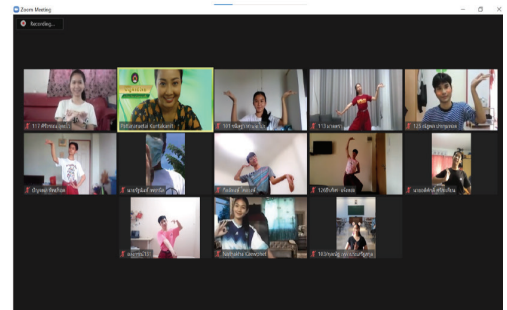
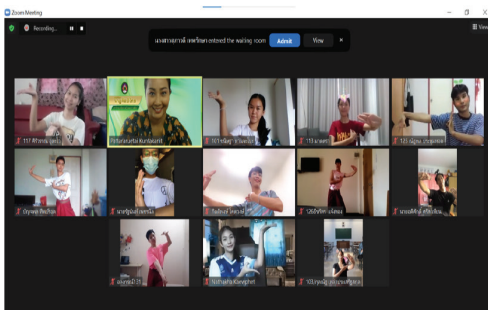
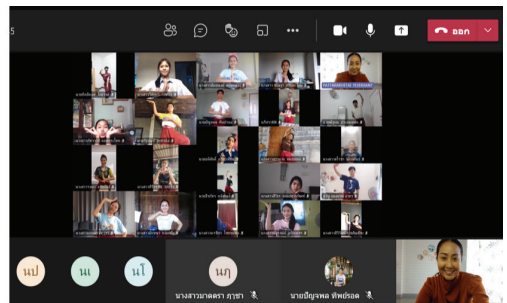
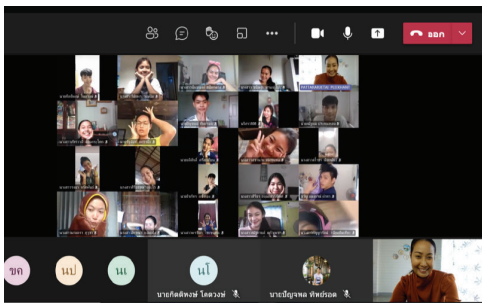
ภาพที่ 2 กิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การสร้างสรรค์ทำรำจากแหล่งโบราณคดี

กิจกรรมบูรณาการที่ 1 การสร้างสรรค์ทำรำจากแหล่งข้อมูลทางโบราณคดี ผู้สอนใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ของ Bloom (Bloom's Taxonomy) โดยจิรายุทธิ์ อ่อนศรี (2564) ได้นำเสนอไว้ในบทความเรื่องการพัฒนาแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้สู่การปฏิบัติในศตวรรษที่ 21 ซึ่งแบ่งการเรียนรู้ออกเป็น 6 ระดับ คือ ความรู้ที่เกิดจากความจำ (Knowledge) ความเข้าใจ (Comprehend) การประยุกต์ (Application) การวิเคราะห์ (Synthesis) การประเมินค่า (Evaluation) โดยผู้สอนได้บรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ ทั้ง 8 องค์ประกอบ และมอบหมายงานให้กลุ่มผู้เรียนได้นำทำรำในระบำโบราณคดีมาประยุกต์สร้างสรรค์กับเพลงไทยในรูปแบบที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ และนำเสนอผลงานในท้ายกิจกรรมเพื่อร่วมสรุปข้อคิดเห็น ซึ่งจากการที่ผู้สอนได้ทำการสังเกตพฤติกรรมพบว่า ผู้เรียนให้ความสนใจ มีการซักถามในระหว่างกิจกรรม เนื่องจากสถานการณ์ป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโควิด-19 จึงเป็นการทำกิจกรรมแบบออนไลน์ (Online) แต่ยังสามารถปฏิบัติงานร่วมกันได้เป็นอย่างดี และยังสามารถนำเสนอผลงานและร่วมกันสรุปกิจกรรมที่แสดงให้เห็นถึงกระบวนการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลทางศิลปวัฒนธรรมของผู้เรียนได้

ภาพที่ 3 ภาพประติมากรรม “ใบเสมารอบอุโบสถ” เพื่อสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์

กิจกรรมบูรณาการที่ 2 ศึกษาศิลปวัฒนธรรมชาวมอญชุมชนบ้านพระเพลิง ตำบลนกออก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา ผู้สอนเริ่มกิจกรรมการใช้ปัญหาเป็นฐานในการทำกิจกรรมตามรูปแบบการเรียนรู้แบบ Problem Based Learning (PBL) จำนวน 7 ขั้นตอนสำคัญ ตามวิธีของไพศาล สุวรรณน้อย (2564, น. 4-5) ประกอบไปด้วย 1) กลุ่มผู้เรียนทำความเข้าใจปัญหาให้ชัดเจนโดยอาศัยความรู้พื้นฐานหรือจากตัวอย่างที่ผู้สอนเคยสาธิตและยกตัวอย่าง 2) กลุ่มผู้เรียนระบุข้อมูลสำคัญร่วมกัน โดยทุกคนในกลุ่มเข้าใจปัญหาหรือโจทย์ที่ได้รับมอบหมาย 3) กลุ่มผู้เรียนระดมความคิดวิเคราะห์ปัญหา โดยอาศัยการสนทนากลุ่มเพื่อหาเหตุผลมาอธิบาย นำไปสู่การสร้างสมมติฐานที่สมเหตุสมผลในการแก้ปัญหานั้น 4) กลุ่มผู้เรียนตั้งสมมติฐานถึงบทความความเป็นครูนาฏศิลป์ในชุมชน และสามารถเชื่อมโยงกันกับปัญหาหรือโจทย์ แล้วนำผลมาจัดลำดับความสำคัญโดยใช้พื้นฐานความรู้เดิมและแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล 5) กลุ่มผู้เรียนกำหนดวัตถุประสงค์ของการสร้างสรรค์ผลงาน อธิบายผลวิเคราะห์ที่ตั้งไว้และสามารถบอกได้ว่าทราบและไม่ทราบข้อมูลส่วนใด หรือต้องศึกษาส่วนใดเพิ่มเติม 6) ผู้เรียนได้มีการค้นคว้ารวบรวมข้อมูลสารสนเทศจากสื่อและแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง และ 7) การศึกษาข้อมูลสารสนเทศที่ได้เข้ามาใหม่ ผู้เรียนนำมาอภิปรายวิเคราะห์ สังเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ทำให้ผู้เรียนเข้าใจกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์แล้วนำมาสรุปเป็นหลักการและแนวทางเพื่อนำไปใช้สร้างสรรค์ต่อไป

ภาพที่ 4 การสร้างสรรค์ท่ารำจากแหล่งข้อมูลทางโบราณคดีชาวมอญชุมชนบ้านพระเพลิง
ตำบลนกออก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2564

กิจกรรมบูรณาการที่ 3 สร้างสรรค์ทำรำมอญบ้านพระเพลิง ตำบลนกออก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นกิจกรรมบูรณาการปลายทาง โดยผู้สอนใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบ MACRO Model ตามหลักการของดิเรก วรรณเศียร (2564, น. 7) ซึ่งมีองค์ประกอบที่ประกอบด้วย M : motivation คือการสร้างแรงจูงใจ เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้มีโอกาสได้ความรู้โดยตรงจากการลงมือทำด้วยตนเอง A : active learning คือการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้มีโอกาสได้ความรู้โดยตรงจากการลงมือทำด้วยตนเอง C : conclusion คือผู้เรียนสรุปองค์ความรู้หรือสังเคราะห์สิ่งที่ได้เรียนรู้ตามความคิด R : reporting คือผู้เรียนนำเสนอผลการเรียนรู้ด้วยวิธีการและเทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสม และ O : obtain คือผู้เรียนนำผลการเรียนรู้ที่ได้รับประโยชน์จากการเผยแพร่ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและสังคมด้วยวิธีการ สื่อ หรือเทคโนโลยีที่เหมาะสม ทั้งนี้ ผู้สอนได้กล่าวถึงคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมชุมชนเพื่อสร้างแรงบันดาลใจ ความสนใจ และความต้องการในการเรียนรู้ และมอบหมายกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง โดยใช้วิธีที่หลากหลาย จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนสามารถสร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบและลีลาการเคลื่อนไหวทางนาฏศิลป์ในแบบเฉพาะของตนเอง สามารถนำเสนอผลงานสร้างสรรค์ของตนเองด้วยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสมในรูปแบบออนไลน์

การออกแบบท่ารำจากแหล่งข้อมูลทางโบราณคดี

การออกแบบท่ารำนาฏศิลป์โดยการตั้งโจทย์ในการเคลื่อนไหวเบื้องต้น เพื่อให้เกิดลีลาท่ารำนาฏศิลป์ที่แปลกใหม่และไม่มีขีดจำกัดทางความคิด ด้วยการเลือกแนวคิดทางนาฏศิลป์ไทยและการแสดงพื้นบ้านอย่างเป็นอิสระอันเกิดจากแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงาน 3 แนวคิด ดังต่อไปนี้

แนวคิดที่ 1 สร้างสรรค์ท่ารำจากข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้รู้ และชาวบ้าน

การสร้างสรรค์ท่ารำจากการสัมภาษณ์ผู้รู้ และชาวบ้าน เป็นการสัมภาษณ์ในชุมชนบ้านพระเพลิง ตำบลนกออก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นผู้ที่มีและสืบเชื้อสายชาวมอญมาตั้งแต่อดีต ปรากฏผลลักษณะการรำรำดังต่อไปนี้

การสาธิตท่ารำชาวมอญในอดีต

การพัฒนาท่ารำมอญ ท่ารำที่ 1

ภาพที่ 5 การสาธิตท่ารำชาวมอญในอดีตและการพัฒนาท่ารำชาวมอญ ท่าที่ 1

ลักษณะการร่ายรำในกิจกรรมต่าง ๆ ของชาวมอญชุมชนบ้านพระเพลิง ตำบลนกออก อำเภอปรางค์ชัย จังหวัดนครราชสีมา เคยพบเห็นการแสดงมีลักษณะเป็นแบบการยืนแบบเท้าชิด นำมือมารวมกันด้านหน้า แขนอยู่ใกล้ ๆ กัน แล้วขยับแขนเคลื่อนไปทางซ้ายและขวา กระบะหงายด้วยการขยับร่างกายขึ้นลงตามจังหวะโทน ซึ่งชาวบ้านเรียกกันว่า “ท่ากระเต็ด” สำหรับการพัฒนาศิลปะนาฏศิลป์ทำรำมอญเป็นทำรำที่ 1 มีดังนี้

ทิศ : ทิศหน้า

เท้า : ยืนส้นเท้าชิด กระบะหงายด้วยการยกส้นเท้าขยับขึ้นและลงตามจังหวะ ทั้งน้ำหนักที่ปลายเท้า

มือ : เหยียดแขนทั้งสองข้างลงคู่กัน ระดับหน้าขา หักข้อมือขึ้น กดไหล่เอียงไปทางซ้ายและขวาตามจังหวะ

ศีรษะ : เอียงซ้ายและขวาไปตามมือทั้งสองข้าง

การสาธิตท่ารำชาวมอญในอดีต

การพัฒนาท่ารำมอญ ท่าที่ 2

ภาพที่ 6 การสาธิตท่ารำชาวมอญในอดีตและการพัฒนาท่ารำชาวมอญ ท่าที่ 2

ลักษณะการร่ายรำที่เคยพบเห็นอีกลักษณะหนึ่งเป็นรูปแบบลักษณะการเดินไขว้เท้าไปข้างหน้า และยกแขนเหยียดตึง วาดแขนสลับกันขึ้นลงกว้าง ๆ ทั้งแขนซ้ายและขวาเดินย้อมตามจังหวะของโทน และได้นำมาพัฒนาเป็นท่ารำมอญท่าที่ 2 ดังนี้

ทิศ : ทิศซ้าย และหันกลับไป ทิศขวา

เท้า : ก้าวไขว้ด้วยเท้าขวา ห่มเข่าตามจังหวะแล้วก้าวเท้าขึ้นมาเดินขึ้นไขว้เท้าสลับซ้ายและขวาหันตามทิศ

มือ : มือซ้ายตั้งวงบนเหลี่ยมวงมาทิศหน้า มือขวาตั้งวงระดับสะโพก ขอนข้อมือขึ้นสลับกันขึ้นลงซ้ายและขวา

ศีรษะ : เอียงตามมือที่อยู่ด้านล่าง

แนวคิดที่ 2 สร้างสรรค์ท่ารำจากศิลปะวัฒนธรรมในชุมชนชาวมอญ

การสร้างสรรค์ท่ารำจากศิลปะวัฒนธรรมในชุมชนชาวมอญบ้านพระเพลิง ตำบลนกออก อำเภอปรางค์ชัย จังหวัดนครราชสีมา ผู้สอนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นประกอบความคิดเห็นของผู้เรียนเพื่อการพัฒนาสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ไทย แสดงดังภาพและสาระสำคัญดังต่อไปนี้

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2564

สถาปัตยกรรม “เสาหงส์”

การพัฒนาท่ารำมอญ ท่ารำที่ 3

ภาพที่ 7 สถาปัตยกรรม “เสาหงส์” และการพัฒนาท่ารำชาวมอญ ท่ารำที่ 3

ลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่ยังคงพบหลักฐานที่บ่งบอกความเป็นเชื้อชาติมอญของชุมชนบ้านพระเพลิง ตำบลนกออก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา คือ “เสาหงส์” ซึ่งชาวบ้านได้นำตัวหงส์อันเป็นประติมากรรมที่มีค่าของชาวมอญไปตั้งไว้บนหน้าศาลาเพื่อบ่งบอกความเป็นวัดเชื้อสายมอญโดยแท้จริง จึงทำให้เกิดความคิดนำมาพัฒนาสร้างสรรค์ลีลานาฏศิลป์เป็นท่ารำมอญ ท่ารำที่ 3 ดังนี้

ทิศ : ทิศหน้าเฉียงตัว 45 องศา

เท้า : ก้าวหน้าไขว้เท้าขวา เท้าซ้ายวางหลัง ทั้งน้ำหนักลงหลังแล้วสลับก้าวหน้าไขว้เท้าซ้าย วางหลังเท้าขวามือ : มือซ้ายจับศอกว่าระดับสายตา มือขวาเหยียดแขนกดปลายมือลงระดับกลาง ทำสลับซ้ายและขวา
ศีรษะ : เอียงศีรษะตามเท้าที่ก้าวหน้า

ศาลาล่วงปู่ฉิม

การพัฒนาท่ารำมอญ ท่ารำที่ 4

ภาพที่ 8 สถาปัตยกรรม “ศาลาล่วงปู่ฉิม” และการพัฒนาท่ารำชาวมอญ ท่ารำที่ 4

“ศาลหลวงปู่ภูมิ” คือหลักฐานทางสถาปัตยกรรมและประติมากรรม ซึ่งเป็นศูนย์รวมความรักความศรัทธาของชาวบ้านชุมชนบ้านพระเพลิง อันเกิดจากความดีงามของหลวงปู่ภูมิ เจ้าอาวาสรูปแรกของวัดพระเพลิง ที่คอยช่วยเหลือชาวบ้าน บรรเทาทุกข์ให้ชาวบ้าน และรักษาสัตว์เลี้ยงให้หายเจ็บป่วยได้ด้วยน้ำมนต์ศักดิ์สิทธิ์ จึงเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของชาวบ้านตั้งแต่อดีตสืบมาจนถึงปัจจุบัน ทำให้มีจุดเด่นสำคัญที่นำมาพัฒนาสร้างสรรค์เป็นท่ารำมอญ ท่ารำที่ 4 ดังนี้

ทิศ : ทิศหน้า

เท้า : ก้าวเท้าไขว้เท้าซ้าย หรือขวา ตามความเหมาะสม และการหมุนรอบตัว

มือ : มือทั้งสองข้าง ประกบแนบในลักษณะการไหว้ระดับเหนือศีรษะ

ศีรษะ : เอียงตามเท้าที่ก้าวไขว้

แนวคิดที่ 3 สร้างสรรค์ท่ารำจากประเพณี พิธีกรรมมอญ ชุมชนบ้านพระเพลิง

การศึกษาประเพณี พิธีกรรมของชาวมอญชุมชนบ้านพระเพลิง ตำบลนอกอก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา สามารถนำมาพัฒนาและสร้างสรรค์ผลงานทางนาฏศิลป์ไทยได้ดังนี้

รำถวายพระครูทักษิณ งามัญญ

การพัฒนาท่ารำมอญ ท่ารำที่ 5

ภาพที่ 9 รำถวายพระครูทักษิณ งามัญญ ในประเพณีสงกรานต์ และการพัฒนาท่ารำชาวมอญ ท่าที่ 5

การรำถวายพระครูทักษิณ งามัญญ ของชาวมอญที่มีสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นจนถึงปัจจุบันได้ถูกถ่ายทอดมาเป็นวิดิทัศน์แสดงการเล่นพื้นบ้านประจำชุมชนบ้านพระเพลิง ตำบลนอกอก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา สามารถนำมาพัฒนาสร้างสรรค์เป็นท่ารำมอญ ท่ารำที่ 5 ดังนี้

ทิศ : ทิศหน้า

เท้า : ก้าวแตะเท้าซ้ายสลับขวา ตามจังหวะ

มือ : มือขวายู่ระดับวงบนหงายมือออก มือซ้ายจับคว่ำต่อศอก ทำสลับด้านซ้ายและขวา

ศีรษะ : เอียงตามมือที่อยู่ระดับบน

รำถวายพระครูทักษิณ รามัญ

การพัฒนาท่ารำมอญ ท่ารำที่ 6

ภาพที่ 10 รำถวายพระครูทักษิณ รามัญ ในประเพณีสงกรานต์ และการพัฒนาท่ารำมอญ ท่ารำที่ 6

ลักษณะการรำถวายพระครูทักษิณ รามัญ ที่ได้จากวิดิทัศน์การเล่นพื้นบ้านประกอบประเพณีสงกรานต์ ได้นำมาพัฒนาสร้างสรรค์ผลงานทางนาฏศิลป์เป็นท่ารำมอญ ท่ารำที่ 6 ดังนี้

ทิส : ทิศหน้า เเฉียง 45 องศา

เท้า : ก้าวไขว้เท้าซ้าย และขวา เดินไปด้านหน้าตามจังหวะ

มือ : มือขวาดึงวงบน มือซ้ายจับส่งหลังแขนตึง สลับมือตามการก้าวเท้า

ศีรษะ : เียงตามมือจับ

บทสรุป

การบูรณาการการเรียนการสอนในรายวิชาระบบโบราณคดี หัวข้อเรื่อง “การสร้างสรรค์ท่ารำจากข้อมูลทางโบราณคดี การสร้างสรรค์ท่ารำมอญ บ้านพระเพลิง เพื่อให้ผู้เรียนซึ่งเป็นนักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ได้เกิดกระบวนการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลทางศิลปวัฒนธรรม มีความเข้าใจกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ สามารถออกแบบสร้างสรรค์ท่ารำทางโบราณคดี มีส่วนร่วมและเกิดความภาคภูมิใจในการร่วมกิจกรรมทางวิชาการ ศาสตร์วิชาที่ตนเองกำลังศึกษาอยู่ ด้วยการจัดให้มีกิจกรรมการสนทนาแบบกลุ่มในรายวิชา เพื่อทราบถึงขั้นตอนกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานจากแหล่งข้อมูลทางโบราณคดี โดยจัดเป็นกิจกรรม บรรยาย ชักถาม ในรูปแบบออนไลน์ ผู้สอนแนะนำขั้นตอนกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานจากข้อมูลทางโบราณคดี และได้ส่งต่อข้อมูลที่ได้รับจากการลงพื้นที่ ด้วยการเล่าประสบการณ์ประกอบภาพที่ได้สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน การสังเกตบริบทโดยรอบของพื้นที่ การมีปฏิสัมพันธ์ในชุมชน ระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ข้อมูลทางศิลปวัฒนธรรมของชุมชนที่ยังคงมีอยู่

กิจกรรมประเพณี วิถีชีวิตของชุมชนบ้านพระเพลิง ตำบลนกออก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา หลังจากนั้นได้มอบหมายให้ผู้เรียนนำข้อมูลดังกล่าวไปทดลองออกแบบสืลาทำรำ โดยผู้สอนได้ตั้งโจทย์แบ่งออกเป็น 3 แนวคิด ดังนี้คือ 1) แนวคิดจากสร้างสรรค์ทำรำ จากข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง 2) แนวคิดการสร้างสรรค์ทำรำ จากข้อมูลหลักฐานทางสถาปัตยกรรมบริเวณชุมชน และ 3) แนวคิดการสร้างสรรค์ทำรำ จากประเพณี หรือพิธีกรรมในชุมชน นำมาเสนอในการงานเสวนาวิชาการ เรื่อง การสร้างสรรค์งานจากแหล่งข้อมูลทางโบราณคดี หลังกิจกรรมร่วมกันสรุปแนวทางการสร้างสรรค์ทำรำและนำเสนอทำรำที่เหมาะสม วัดและประเมินผลจากรายงานการสร้างสรรค์ทำรำจากแหล่งข้อมูลทางโบราณคดีของนักศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน การสร้างสรรค์ทำรำจากแหล่งข้อมูลทางโบราณคดี ตามเกณฑ์ของแบบประเมินผลงาน 4 ข้อ คือ 1) รายงานมีกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานด้านนาฏศิลป์ ครบองค์ประกอบ 2) การออกแบบสืลาทำรำตรงตามโจทย์ที่ได้รับมอบหมายสาม แนวคิด 3) รูปแบบรายงาน การเขียนบรรยาย เนื้อหาสามารถเข้าใจได้ คำสะกดถูกต้อง และ 4) ส่งรายงานตรงตามกำหนดเวลา

ทั้งนี้ ประโยชน์ของการจัดกิจกรรมบูรณาการทางด้านวัฒนธรรมครั้งนี้ ส่งผลให้ผู้เรียน มีจิตสำนึก มีความเสียสละ รับผิดชอบและซื่อสัตย์ต่องานที่ได้รับมอบหมายทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ และสามารถพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังคมและประเทศชาติ รัก ศรัทธาและภูมิใจในวิชาชีพครู มีจิตวิญญาณและอุดมการณ์ความเป็นครู และปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู มีความรอบรู้ในหลักการแนวคิด ทฤษฎี เนื้อหารายวิชาระบบโบราณคดี สามารถวิเคราะห์ความรู้ ติดตามความก้าวหน้าด้านวิทยาการและนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้เรียน โดยมีผลลัพธ์การเรียนรู้และเนื้อหาสาระด้านมาตรฐานผลการเรียนรู้ด้านความรู้ของสาขาวิชา มีความรู้ เข้าใจชีวิต เข้าใจชุมชน และการอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานความแตกต่างทางวัฒนธรรม สามารถเผชิญและเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม สามารถคิดริเริ่มและพัฒนางานอย่างสร้างสรรค์ ประยุกต์ใช้ความรู้จากการเรียนและสร้างทำรำในกิจกรรมเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน และพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้สร้างหรือร่วมสร้างผลงาน รวมทั้งการถ่ายทอดความรู้แก่ชุมชนและสังคม มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ต่อตนเอง และต่อส่วนรวมสามารถช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาตนเอง กลุ่มและระหว่างกลุ่ม ได้อย่างสร้างสรรค์ มีภาวะผู้นำทางวิชาการและวิชาชีพ มีความเข้มแข็งและกล้าหาญทางจริยธรรมสามารถชี้แนะและถ่ายทอดความรู้แก่ ชุมชนและสังคมอย่างสร้างสรรค์ เข้าใจและใส่ใจอารมณความรู้สึกของผู้อื่น มีความคิดเชิงบวก มีวุฒิภาวะทางอารมณ์และทางสังคม

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2557). *คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2557*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- จารุวรรณ ส่งเสริม. (2559). ความงามทางด้านนาฏศิลป์ไทย. *วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม*, 4(2), 58-64.

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2564

- จินตนา สายทองคำ. (2561). กระบวนการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ ชุด สักการะเทวราช. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 10(1), 103-117.
- จิรายุทธิ์ อ่อนศรี. (2564). *การพัฒนาแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้สู่การปฏิบัติในศตวรรษที่ 21*. สืบค้นเมื่อ 20 กรกฎาคม 2564, จาก www.nwm.ac.th/nwm/wp-content/uploads/2018/07/การพัฒนาแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้สู่การปฏิบัติในศตวรรษที่-21.pdf
- จุลชาติ อรัณยนาถ. (2556). *เอกลักษณ์ไทยในงานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย “นารายณ์อวตาร” พ.ศ. 2546 ของ นราพงษ์ จรัสศรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐ จันทร์โทย. (2556). *เอกสารประกอบการสอนหมวดวิชาศึกษาทั่วไป สุนทรียภาพเพื่อการพัฒนาคน*. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, กรุงเทพมหานคร.
- ดิเรก วรณเศียร. (2564). *MACRO model: รูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับศตวรรษที่ 21*. สืบค้นเมื่อ 20 กรกฎาคม 2564, จาก www.regis.dusit.ac.th/images/news/1421308421_MACRO%20รูปแบบการสอนสำหรับศตวรรษที่%2021.pdf
- ประเมษฐ์ บุญะชัย. (2546). *จารีตนาฏศิลป์ไทย*. เอกสารประกอบการสอนวิชาจารีตนาฏศิลป์ไทย. สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์, กรุงเทพมหานคร.
- ประวิทย์ ฤทธิบุญ. (2558). *นาฏศิลป์ไทย : สื่อทางวัฒนธรรมที่มีมากกว่าความบันเทิง*. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์วิชาการ วิจัยและงานสร้างสรรค์*, 2(1), 106-137.
- ปิยะวดี มากพา. (2555). *การสังเคราะห์งานวิจัยทางด้านนาฏศิลป์ไทย*. *วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 14(1), 112-117.
- ไพศาล สุวรรณน้อย. (2564). *การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน*. เอกสารประกอบการบรรยายโครงการพัฒนาการเรียนการสอน. สืบค้นเมื่อ 20 กรกฎาคม 2564, จาก [www.https://ph.kku.ac.th/thai/images/file/km/pbl-he-58-1.pdf](https://ph.kku.ac.th/thai/images/file/km/pbl-he-58-1.pdf)
- วรารมย์ ปัจฉิมสวัสดิ์. *สถาบัน Dance Center*. (7 มีนาคม 2559). สัมภาษณ์.
- วิชณี เมฆะมาน. (2543). *ประวัติและผลงานนาฏยประดิษฐ์ของครูลมุล ยมะคุปต์ : กรณีศึกษาระบบบำผา-มอญ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนา. (2562). *การบูรณาการเชิงสร้างสรรค์*. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ผู้นำนวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้.
- วิลศรี อุปรมย์. (2553). *นาฏกรรมและการละคร*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศราวุธ ธรรมรัตน์สินธุ์. (2560). *ร่องรอยความเป็นมอญภายใต้รูปลักษณ์ของเรือนโคราช : บ้านพระเพลิง ปักธงชัย นครราชสีมา*. *วารสารหน้าจั่ว*, 32(2017), B23-40.

- สุภรณ์ โอเจริญ, (2541). *มอญในเมืองไทย*. โครงการหนังสือชุด “ประเทศเพื่อนบ้านของไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุรัชภัทรดิษฐ์ ภูมิภักติเมธี, (2564). *กิจกรรมสร้างสรรค์ทำรำมอญบ้านพระเพลิง*. รายงานวิจัย. นครราชสีมา : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- สุรสิทธิ์ วิเศษสิงห์. (2558). อรรถรสในนาฏศิลป์ผ่านนาฏกรรมแนวใหม่เรื่องนารายณ์อวตาร. *วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ*, 15(2), 68-82.
- Charassri, N. (2007). *Narai Avatara, Performing The Thai Ramayana in The modern World*. Bangkok : Amarin.
- Cooper, R. G. (2016). Agile-stage-gate hybrids: The next stage of product development. *Research-Technology Management*, 59(1), 21-29.

